

GÖTEBORGSÄVDELNINGEN

*Projekt **Din vardag - Vår politik***

Delrapport 8

Diskriminering – Kränkning

December 2013 – februari 2014

Projektledare: Håkan Höberg
Projektassistent: Linda Karlsson

Citat från en deltagare: Särlösningar är diskriminering.
Ibland är det så mycket diskriminering att man inte ser det.

Tack!

Tack till alla som har arbetat och varit delaktiga i projektet Din vardag – Vår politik, temaområde 8: En rapport om Diskriminering - Kränkning ur ett funktionshinderperspektiv. Utan er hade denna rapport inte blivit till!

Tack till Arvsfonden, Göteborgs Stad och DHR Västra Götalands Distrikt för ekonomiskt bistånd och annat stöd, som gjort denna rapport möjlig.

Rapporten kan beställas från:

DHR Göteborgsavdelningen
Dalheimers hus,
Slottsskogsgatan 12,
414 53 Göteborg
e-post: goteborg@dhr.se
telefon: 031-704 60 50

Rapporten kan hämtas i PDF-format från www.dhr.se/goteborg

© DHR Göteborgsavdelningen

Din vardag – Vår politik, ett treårigt projekt som syftar till ökad kunskap om rörelsehindrades livsvillkor. Målet är att ta fram verktyg för att driva intressepolitiska frågor.

Delrapport 8

Diskriminering – Kränkning

Innehållsförteckning

Tack	3
Sammanfattning	5
Summary	5
Till beslutsfattare.....	6
1. Rekommendationer.....	7
2. Syfte med projektet.....	7
3. Inledning, beskrivning av projektet och temat.....	8
3.1 Kontaktuppgifter	8
3.2 Projektets organisation	9
3.3 Referensgrupp.....	9
3.4 Ledningsgrupp för Projekt: <i>Din vardag – Vår politik</i>	9
3.5 Resurspersoner	9
3.6 Observatör	9
4. Presentation av projektet	10
4.1 Mål.....	10
5. Metod	11
5.1 Dokumentation	11
5.2 Utåtriktad aktivitet	11
6. Presentation av projektdeltagarna.....	12
7. Begreppsteori	13
7.1 Diskriminering	13
7.1.2 Omvänd diskriminering	13
7.2 Intersektionalitet.....	13
7.3 Kränkning.....	14
7.4 Vad är diskriminering	14
7.5 Föreläsning av Göteborgs Rättighetscenter.....	14
8. Strategier	17
9. Resultat.....	18
9.1 Sexuell kränkning	18
9.2 Arbete	19
9.3 Institutioner	19
9.4 Föräldraskap	20
9.5 Kön	21
9.6 Skola	21
9.7 Omvänd diskriminering	22

9.8	Etnicitet.....	22
9.9	Religion.....	22
9.10	Ålder.....	22
9.11	Intersektionalitet.....	23
10.	Slutsatser.....	24
11.	Slutord.....	26

Summary

Your everyday - Our policy is a three year project conducted by DHR Gothenburg Department with assistance from the State Inheritance Fund.

The project aims to reach people with motion impairments and work with their life stories based on themes that can be attached to the Convention on Persons with Disabilities rights.

In this report we have analyzed the discrimination and abuse on the basis of the thirteen participants' stories. We were able to see that awareness of the violation is greater than awareness of discrimination. During the course, participants had a greater awareness and were able to give examples of direct, indirect and structural discrimination.

Many of the stories have been about a childhood that was full of trauma in different institutions / boarding that took place long before Sweden got a modern discrimination legislation, but where the participants undoubtedly felt let down by a society that took on a "parental responsibility" that resulted in abuse of both parents and children.

Sammanfattning

Din vardag - Vår politik är ett treårigt projekt som bedrivs av DHR Göteborgsavdelningen med stöd från Arvsfonden.

Projektets syfte är att nå människor med rörelsenedsättningar och arbeta med deras livsberättelser utifrån teman som kan knytas till Konventionen om funktionsnedsattas rättigheter.

I denna rapport har vi analyserat diskriminering och kränkning med utgångspunkt från de 13 deltagarnas berättelser. Vi har kunnat se att medvetenheten om kränkning är större än medvetenheten om diskriminering. Under arbetets gång har deltagarna fått en större medvetenhet och kunnat ge exempel på såväl direkt-, indirekt- som strukturell diskriminering.

Många av berättelserna har handlat om en barndom som varit full av trauman på olika institutioner/internatskolor och utspelade sig långt innan Sverige fick en modern diskrimineringslagstiftning. Deltagarna känner sig utan tvekan svikna av ett samhälle som tog på sig ett "föräldraansvar" som medförde övergrepp på både föräldrar och barn.

Till beslutsfattare

Det här temat har visat hur viktigt det är att ha ett intersektionellt tänkande. Samhället skall i sina policydokument och liknande arbeta intersektionellt och behandla funktionshinderfrågor som en del av arbetet med de mänskliga rättigheterna.

- Personer med funktionsnedsättning behöver få en ökad kunskap kring funktionsnedsättningen som diskrimineringsgrund. Idag finns ingen systematik för detta och genom ett projekt som arbetar fram denna systematik skulle både individ och samhälle vinna.
- Stat och kommun måste ställa krav på de verksamheter man stöder ekonomiskt, till exempel Stadsmissionen och Räddningsmissionens verksamheter, att de erbjuder fysisk och social tillgänglighet,
- Många av våra medlemmar anses inte trovärdiga i rättsprocessen till exempel på grund av talsvårigheter. Detta innebär inte att man inte utsatts för brott eller kränkning. Domstolsväsendet bör tillsammans med åklagarmyndighet arbeta fram en metodik liknande den man har för barn som brottsoffer. Som det är nu känner sig många brottsoffer med funktionsnedsättning mindre värda.
- Flera deltagare vittnar om dålig kompetens kring funktionshinder inom hälso- och sjukvården. Det behövs ett kompetenscenter kring funktionshinder, liknande det som idag finns när det gäller **äldre**frågor.
- Personer som känner sig sexuellt kränkta borde ha något ställe där de kan söka samtalsstöd även om handlingen inte skulle leda till åtal.
- Ett samarbete mellan funktionshinderrörelsen, HBTQ rörelsen och RFSU känns angeläget.
- Hälso- och sjukvården samt socialtjänsten bör organiseras mer efter behov än efter ålder.
- Flera av våra deltagare vittnar om kränkningar på de specialskolor som fanns mellan 1940-1980. De kränkningar vi har fått ta del av är så grava att vi anser att Riksdagen borde ta initiativ till en Vitbok där vittnesmål kring de gamla institutionerna tas upp.
- Offentliga arbetsgivare bör se över sin rekryteringspolitik och ha modet att anställa personer med behov av olika typer av stöd. Vi menar att det offentliga måste gå före om den strukturella diskriminering personer med funktionsnedsättning utsätts för på arbetsmarknaden skall minska.

1. Rekommendationer

Hur materialet kan användas för beslutsfattare:

- som beslutsunderlag
- som inspiration
- som kunskapsbas
- hämta exempel ur levnadsberättelserna

Hur materialet kan användas för intresseorganisationer:

- som uppslagsbok
- inspiration
- implementera metod och verktyg i verksamheten

2. Syftet med rapporten är:

- att skapa underlag till funktionshinderpolitiska beslut.
- att inspirera andra funktionshinderföreningar till intressepolitiskt arbete.
- att implementera metoden i den ordinarie verksamheten inom funktionshinderföreningar.

3. Inledning: beskrivning av projektet och temat

Bakgrund till val av tema

Arbetet mot diskriminering är en röd tråd både i FN:s Konvention om de mänskliga rättigheterna och i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar.

Funktionshinderrörelsen har länge använt diskriminering som sin huvudsakliga tes i det intressepolitiska arbetet, därför var det naturligt för oss att se hur diskrimineringen kommer till uttryck i våra deltagares vardagsliv och livserfarenhet.

3.1 Kontaktuppgifter

Projektledare	Håkan Högberg
Projektassistent	Linda Karlsson
Telefon kansliet	031- 704 60 54
E-post	goteborg@dhr.se
Besöksadress	DHR Göteborgsavdelningen Slottsskogsgatan 18
Postadress	Dalheimers hus, Slottsskogsgatan 12, 414 53 Göteborg

3.2 Projektets organisation

Projektägare är DHR Göteborgsavdelningen som i sin tur har utsett en ledningsgrupp. Ledningsgruppen har beslutsmandat från DHR Göteborgsavdelningens styrelse och fattar de beslut som behövs för att föra processen framåt och ser till att de ryms inom ramen för projektets budget. Ledningsgruppen och projektledaren stämmer av projektets framåtskridande en gång i månaden. Projektledaren eller någon från ledningsgruppen har ansvaret att informera styrelsen för DHR Göteborgsavdelningen om projektets arbete. Viss service och administration tillhandahålls av DHR Göteborgsavdelningens kansli. Vid behov kallar projektledaren in ytterligare resurspersoner. DHR, Göteborgsavdelningen och DHR Västra Götalands Distrikt stödjer projekt *Din vardag - Vår politik* och de anser att projektet är mycket viktigt för DHR:s påverkansarbete.

3.3 Referensgrupp

Thomas Martinsson, Göteborg stad
Pia Emanuelsson, Göteborgs Rättighetsbyrå
Elin Åkesson, ordförande DHR Göteborgsavdelningen
Inga-Lill Karlén Andersson
Mohammed Jaber, Ordförande DHR Västra Götaland
Anita Näslund, verksamhetsledare, DHR Göteborgsavdelningen

3.4 Ledningsgrupp för Projekt: *Din vardag - Vår politik*

Håkan Högberg, projektledare
Linda Karlsson, projektassistent
Anita Näslund, verksamhetsledare, DHR Göteborgsavdelningen
Emma Rodriguez-Lundström, ledamot i DHR Göteborgsavdelningens styrelse
Sarah Jafari, DHR Göteborgsavdelningen
Martin Ekman, controller, DHR Göteborgsavdelningen

3.5 Resurspersoner

Marianne Enoksson, projekthandledare
Margreth Olsson, dokumentatör

3.6 Observatör

Per-Olof Larsson, forskare, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet.

4. Presentation av projektet

Projektet *Din vardag - Vår politik* innebär också en organisationsutveckling för DHR genom att skapa nya metoder både för att få information från medlemmarna samt att föra ut den kunskap funktionshinderrörelsen har till exempel till myndigheter och politiker.

4.1 Mål och projektets arbetsform

Målet är att ta fram verktyg för att driva intressepolitiska frågor. Projektet *Din vardag - Vår politik* arbetar med temagrupper för att ta fram beslutsunderlag till myndigheter och politiker.

- Projektet driver tre temagrupper per år, sammanlagt nio temagrupper.
- Årets teman är: Vardagens ekonomi ur ett funktionshinderperspektiv, Diskriminering - Kränkning samt Funktionsnedsatta i partipolitiken.
- Öka kunskapen om livssituationen för innevånare med rörelsehinder genom att arbeta i temagrupperna för att dokumentera egna och andras erfarenheter inom det valda temat.
- Projektet synliggörs genom att varje temagrupp som avslutning genomför en utåtriktad aktivitet och syns i media.
- Projektet sammanställer en rapport som presenteras i seminarieform.
- Projektet tar fram metoder och verktyg för att göra människors vardags- erfarenheter till bra beslutsunderlag för samhället.
- Samtliga politiker i Västra Götalandsregionen skall ha kännedom om projektet *Din vardag - Vår politik*.

5. Metod

- Den första aktiviteten på detta tema var ett berättarcafé där intresserade deltagare kunde välja att gå vidare till studiecirkel.
- Deltagarnas berättelser bearbetades därefter i forskarcirkel som ligger till grund för denna rapport.
- Grundmaterialet för rapporten är deltagarnas livsberättelser.

5.1. Dokumentation

De narrativa berättelserna dokumenteras via mötesanteckningar. Varje deltagare godkänner sin berättelse innan den går vidare till rapporten. Ur intervjuerna plockas citat som sedan används i analysen som är grund för rapporten.

5.2. Utåtriktad aktivitet

Rapporten kommer att förmedlas till politiker och tjänstemän i Göteborgs stad samt Göteborgsbanken i riksdagen. Rapporten kommer också att presenteras vid ett seminarium.

6. Presentation av projektdeltagarna

- Ada 35+** Har upplevt framför allt kränkning.
- Beda 20** Viss diskriminering i skolmiljö.
- Carin 45+** Anser sig diskriminerad på grund av talsvårigheter.
- Doris 30+** Har inte uppfattat någon form av kränkning eller diskriminering.
- Elsa 75+** Känner sig diskriminerad på grund av funktionshinder och ålder.
- Fia 70+** Diskriminerad av myndigheter på grund av funktionshinder knutet till föräldraskap.
- Golaleh 30+** Misstänker att myndighetspersoner bedömer henne stramare på grund av hennes etniska bakgrund.
- Kaino 30+** Upplever svårigheter att bli tagen på allvar av sjukvården och ute på arbetsmarknaden.
- Hannes 45+** Upplevt kränkning sedan tidig barndom
- Jenny 30+** Diskriminerad på arbetsplats på grund av funktionshinder.
- Klara 30+** Diskriminerad i skolan, både som barn och vuxen.
- Lisa 20+** Känner sig inte tagen på allvar på grund av sin funktionsnedsättning.
- Magnus 50+** Vittnar framför allt om kränkningar under institutionsvistelse

7. Begreppsteori

7.1 Diskriminering

Diskriminering kan finnas på *strukturell* nivå, genom att en stat har olika lagar för olika grupper eller genom att samhällsnormen innebär att vissa grupper behandlas sämre.

Diskriminering kan också finnas på *individuell* nivå, genom att en person, en myndighet, en organisation eller ett företag utifrån sin egen uppfattning, särbehandlar olika individer.

7.1.2 Omvänd diskriminering

Flera deltagare har tagit upp något som man kallar omvänd diskriminering. I allmänt språkbruk kommer man nog närmast begreppet positiv särbehandling, alltså att man genom till exempel kvotering särbehandlas genom förbestämda kriterier, men omvänd diskriminering handlar om att få fördelar utifrån sitt funktionshinder utan några förbestämda kriterier.

Ett exempel är en lärare som ger ett högre betyg för att han/hon är så gripen av att ha en elev med funktionsnedsättning och inte utifrån elevens prestation.

7.2 Intersektionalitet

Intersektionalitet bör ses som en övergripande teori, då den är omöjlig att bevisa. Den kan dock fungera som hjälpmedel eller begrepp, som inte strävar efter att rangordna identitetskonstruktioner utan efter att synliggöra hur olika maktordningar är sammanflätade på olika nivåer, såsom det politiska, det representationella, eller det strukturella. Ett intersektionellt perspektiv ställer frågor om hur makt och ojämlikhet vävs in i uppfattningen om identitetskategorier som kön/genus, sexualitet, ålder, klass, funktionsduglighet, etnicitet och religion.

Begreppet intersektionalitet kan förstås om man jämför en svenskfödd högt utbildad kvinna från en högre samhällsklass men utan fast inkomst, med en utlandsfödd kvinna med fast arbete, då det kommer till att exempelvis få möjlighet att hyra en lägenhet. Eftersom maktrelationerna ser olika ut mellan olika sociala kategorier, så som etnicitet, sexuell läggning, kön, ålder, klass etc. innebär det att det i detta exempel skulle kunna leda till att den utlandsfödda kvinnan skulle kunna bli diskriminerad och nekad ett hyreskontrakt till förmån för den svenskfödda kvinnan, trots att hon har fast inkomst och

därmed bör vara mer önskvärd som hyresgäst. Här tydliggörs att sociala skillnader frånsett genus, kan ha en avgörande roll i bemötandet, detta eftersom det nu istället är andra sociala faktorer som avgör maktförhållandena personerna emellan.

7.3 Kränkning

Att kränka någon är att behandla en person nedsättande i ord eller handling, eller att göra ingrepp i dennes rättigheter eller frihet. Synonymer är förödmjuka, skymfa och såra. Kränkning kan vara en brottslig handling. Att förtala eller förolämpa någon kan vara ärekränkning, och andra typer av kränkande handlingar kan vara brottsliga till exempel enligt de olika lagarna mot diskriminering.

Källa Wikipedia: Diskriminering, Kränkning och Intersektionalitet. 2014-09-09

Orsak till kränkning och diskriminering

Det finns olika teorier om orsakerna till diskriminering. En av dem är att det handlar om människors inbyggda rädsla för det som uppfattas som obekant och avvikande, i förhållande till sina egna kunskaper, erfarenheter och normer.

Andra teorier menar att det handlar om en inbyggd vilja att favorisera den egna gruppen och/eller presumtionen hos någon att den kommer att bli diskriminerad och det beteende som detta medför. Nationalekonomen Ali Ahmed har framlagt teorierna i sin avhandling vid Linnéuniversitetet i Växjö.

7.4 Vad är diskriminering

Diskriminering innebär förenklat att någon blir sämre behandlad än någon annan och det har samband med kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Diskriminering kan även vara indirekt. Ett exempel är när regler som verkar neutrala faktiskt missgynnar personer från en viss grupp, till exempel kvinnor.

7.5 Föreläsning av Göteborgs Rättighetscenter

Föreläsningen av Linnéa Bokesten och Inger Sandell från Göteborgs Rättighetscenter. Eftersom föreläsarna benade upp informationen på ett bra sätt, har vi valt att kopiera in deras uppställning här.

Direkt diskriminering

Någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation, på grund av någon diskrimineringsgrund

Indirekt diskriminering

Någon missgynnas genom tillämpning av kriterier som framstår som neutrala men som i praktiken särskilt missgynnar personer, på grund av någon diskrimineringsgrund.

- Klassiskt exempel är en annons där Volvo söker monteringspersonal och skriver: Sökande skall vara över 165 cm lång.

Längdgränsen var baserad på minskad risk för arbetsskador vid löpande bandet, men arbetsmiljön var NU förändrad utan att gränsen tagits bort. Att ha längdgräns av arbetsmiljöskäl är tillåtet, men inte att ha denna gräns utan orsak eftersom 75% av dem som är under 1.65 är kvinnor.

Instruktioner att diskriminera

- Ge någon annan instruktion att diskriminera

Trakasserier

Uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med diskrimineringsgrund, eller sexuellt kränkande beteende.

- Personen som känner sig trakasserad och säger ifrån är den som sätter normen.

Diskrimineringsgrunder

Etnicitet

- Etnisk tillhörighet
- Nationalitet
- Hudfärg
- Namn

Religion eller annan trosuppfattning

- Till exempel diskriminering för att man är jude,
- muslim,
- kristen
- ateist.

Könsidentitet eller könsuttryck

(i lagen: könsöverskridande identitet eller uttryck)

Kön

- Kvinna
- Man

Transperson

Sexuell läggning

- Heterosexuell
- Homosexuell
- Bisexuell

Funktionsnedsättning

(i lagen: funktionshinder)

- Funktionsnedsättning beskriver nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.
- Exempel på funktionsnedsättningar är allergier, dyslexi, vara rullstolsburen, hörsel och synskador.

Ålder

- Alla åldrar, till exempel om man blir diskriminerad för att man är ung eller gammal.

8. Strategier

Individuella strategier

Vi har inte träffat på någon medveten individuell strategi för att bemöta diskriminerande handlingar bland våra deltagare.

Ändrad lagstiftning

Förste januari 2015 kommer Diskrimineringslagen utvidgas till att också gälla bristande tillgänglighet. DHR resonerar just nu kring vilka strategier man skall använda för att lagen skall bli ett bra verktyg.

9. Resultat

9.1 Sexuell kränkning

Enligt Folkhälsoinstitutet utsätts många kvinnor med funktionsnedsättningar för sexuella kränkningar.¹

Bland projektdeltagarna var det tre kvinnor som redovisade att de känt sig sexuellt kränkta. En kvinna berättar att en man hade tafsats på henne på ett otillbörligt sätt och sedan nekat till handlingen. Detta hade skett för många år sedan men finns kvar som ett sår som inte vill läka.

Flera kvinnor i gruppen uppger att man inte känner sig trygg, ensam med chaufförerna i taxibilar som kör färdtjänst, då man har blivit utsatt för sexuella inviter och blivit tafsad på. Många känner sig dock tryggare i färdtjänstbussarna än i taxibilarna.

Personer med funktionshinder av olika slag har svårt att få sexuella kränkningar förda till domstol på grund av att åklagarna anser att trovärdigheten hos målsägaren med funktionsnedsättningar kommer att ifrågasättas vid domstolsförhandling. I HSO:s rapport, Synliggör det osynliga, Sundbyberg 2005, Handikappförbundens samarbetsorgan och Kerstin Finndahl, redovisar man svårigheter som företrädare för rättsapparaten upplever när man har personer med funktionsnedsättningar som målsägare. Både kommunikationssvårigheter och minnesproblematik sägs vara ett problem.²

En forskare vid Stockholms barnrättscentrum menar att sexuellt drivna brottslingar kallar Människor med funktionsnedsättningar för ”safe targets”³

1 <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling-malomraden/sexualitet-och-reproduktiv-halsa/sexuellt-vald-och-tvang/> 2014-09-18

2 <http://www.hso.se/Global/Arbete%20och%20f%C3%B6rs%C3%B6rjning/Nationella%20handlingplanen/Rapporter/Rapport%20om%20v%C3%A5ld.pdf> 2014-09-18

3 <http://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=37&article=L103732-01> 2014-09-18

9.2 Arbete

Vi har stött på ett antal exempel på både strukturell- och individuell diskriminering kopplat till arbetslivet.

- 1 Carin som arbetar för statlig myndighet blir bortrationaliserad, trots lönebidrag. Med lönebidrag skall man hamna före i turordningsreglerna vilket borde gett henne möjlighet att prova andra arbetsuppgifter. I stället sades hon upp och uppbär, sedan många år, sjukersättning.
- 2 Jenny, söker arbete på kommunal arbetsplats. Får via arbetsförmedlingen en praktikplats på arbetsplatsen. Efter några veckor blir hon inkallad till chef som frågar om det är någon idé att Jenny arbetar över huvud taget när hon i stället kan få sjukersättning.
- 3 Ada, arbetar med lönebidrag, vid en stiftelse, som receptionist. Först fick hon praktikplats som sedan omvandlades till en tillsvidareanställning. Ett år senare sades hon upp med övertalighet som anledning.
- 4 Forskning vid institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet visar att många med funktionsnedsättningar har den erfarenheten att bli uppsagda på grund av övertalighet. Man kan fundera över om den så kallade övertaligheten är ett sätt för arbetsgivarna att ”legalisera” uppsägningar på grund av funktionshinder.

9.3 Institutioner

- a. Hannes, har varit på Bräcke Östergård på internat under småbarnsåren, men skolan gick han som externatbarn. Han känner sig allmänt kränkt genom den behandling han fått. Känner stor aggression mot institutionen. Han beskriver också hur vissa i personalen tog väldigt hårt i barnen, särskilt då dem som på grund av talsvårigheter inte kunde protestera. Han upplevde också att de ur personalen med kristen bakgrund lutade mer åt att barnen skulle lyda och veta hut, än personal utan uttalad religiositet.
- b. Man märkte stora skillnader i sättet barn behandlades på utifrån om de kunde göra sig förstådda på ett smidigt sätt eller inte. De som kunde tala fick mer uppmärksamhet. Barn som hade talsvårigheter eller var inbundna för mer illa.
- c. Elsa, som varit på Eugeniahemmet och Änggårdens yrkesskola, upplevde Eugeniahemmet som väldigt traumatiskt. Här fanns barn från ett till femton år.
Vi var tolv personer på salen de första åren och därefter tio. Sångarna var placerade ut från väggen med byrå mellan. Det fanns ett stort skåp i

matsalen också. Läggningskl. 18 och barnen läste under täcket med ficklampor. Det var grindar runt hela området och man fick inte lämna skolan utan att be om lov.

Personalen förde ett hårt, toppstyrt regemente som man dolde för utomstående, såsom föräldrar och andra anhöriga. Personal skulle enligt uppgift, vara ogift, religiös och inte ha egna barn. Stryk ingick i fostran. Gudstjänst varje söndag och pratade man då, kunde man åka på liggstraff. Liggstraff utdömdes upp till två dagar och under första dagen fick man inte mat.

”En gång när faster kom höll jag precis att få en örfil, för jag hade målat läpparna med en Non Stop”.

- d. Magnus, som varit på Bräcke Östergård i Göteborg och Ekhaga i Linköping, från treårsåldern fram till högstadiet, berättar att han inte kände igen mamman, när hon skulle hämta honom efter första tremånaders vistelsen på Bräcke Östergård. Han tror att han omedvetet ville skydda sig själv och straffa modern för att han kände sig övergiven av sina föräldrar. Mycket av tonårsupproret handlade om detta att ställa föräldrarna till svars för att de hade lämnat honom på internat från så tidiga år. Han berättar också om solidaritet mellan barnen, där rörligare barn, fick trösta kamrater när föräldrarna lämnat.

Många av kamraterna var lämnade på institution i så hög grad att institutionen blev det primära hemmet och föräldrahemmet besökte man endast i korta perioder under loven. Han rapporterar också att han såg övergrepp mot ett barn som behövde hjälp att äta. Man höll för hennes näsa för att få henne att gapa i matsituationen.

9.4 Föräldraskap

Fia, berättar att hon och hennes man har tre barn, alla adopterade. Inför första adoptionen var det stort motstånd från de sociala tjänstemännen som ansåg att hon inte skulle kunna fungera väl som mor, på grund av sitt funktionshinder. ”Jag fick gå den politiska vägen” säger hon, ”genom att politikererna fick säga ja emot tjänstemännens nej”. Första barnet hade en rörelsenedsättning men när paret ville ha syskon till honom var det inga problem för paret att få tillstånd att utöka familjen.

9.5 Kön

Kvinna/man (30) HBTQ beskriver hur svårt det är att få respekt för sin vilja att byta kön.

”Det verkar som om sjukvården inte tar mig på allvar.”

Hen beskriver också olika bemötande från omgivningen om hen väljer att klä sig som man eller kvinna. Även om alla deltagare inte har lika drastiska erfarenheter som personen i citatet ovan så har det funnits en övergripande diskussion i gruppen om att det är svårt att få respekt utifrån sitt kön. Vissa kan känna att funktionshindret gör dem till ett neutrum sexuellt sett.

Flera deltagare har varit ute på kontaktsidor på nätet och en ständig diskussion är om man skall berätta att man har en funktionsnedsättning eller inte. Kontentan är att de flesta väljer att åtminstone vänta ett tag innan man berättar om denna stora hemlighet.

9.6 Skola

Carin berättar: Mitt problem är att jag är normalhörande med stora talsvårigheter. Mina föräldrar kämpade för att jag skulle få ett modersmål, teckenspråk. Eftersom jag var hörande var det aldrig aktuellt att jag skulle gå i skola för döva barn. En del menade att jag aldrig skulle kunna använda min röst om jag fick teckenspråk, men det var fel. Med teckenspråk fick jag också de svenska orden och jag använder rösten också. Föräldrarna ville att jag skulle gå i vanlig skola. Jag gick i RH, rörelsehinderklass, i årskurs ett till och med fyra och hade elevassistent med teckenspråkskompetens från femman i grundskolan till första klass i gymnasiet. Jag gick i vanlig skola i klass fem till nio och funderade på att söka till Riksgymnasiet för döva i Örebro, social linje. Valet blev slutligen gymnasiet på Bräcke Östergård eftersom jag är hörande.

Flera projektdeltagare har känt sig positivt- och negativt särbehandlade i skolan. En projektdeltagare upplever att man, efter påtryckning från förälder, satte diagnosen utvecklingsstörd på honom för att han skulle få tillgång till särskolan. En annan deltagare vittnar om hur hon blev buren ner till skolgården när det var långrast annars tvingades hon att sitta inne.

En tredje person berättar att hon fått ett högre betyg än hon presterat för. En fjärde beskriver hur hon fick ställa krav på skolan för att få genomföra undervisningen enligt plan.

9.7 Omvänd diskriminering

Med omvänd diskriminering menar vi egentligen ”positiv särbehandling” som känns som en diskriminering även om man utifrån sett har fått fördelar av särbehandlingen. Att bli särbehandlad på detta vis kan kännas lika kränkande som ren diskriminering.

”Bräcke blev en omvänd diskriminering, men det var bra att kunna gå där.”

Citatet visar på en kluven inställning till särbehandlingen. Å ena sidan så kände man sig särbehandlad och å andra sidan tyckte man att det kändes bra ändå. Man drar vinster av sin funktionsnedsättning som man inte gillar att göra samtidigt ser man fördelarna av särbehandlingen.

”Jag var van att ha det tufft i vanlig skola, men på Bräcke var alla så snälla. Jag fick driva på mig själv för att få några resultat i skolan. Det var en ny värld!”

9.8 Etnicitet

Inget om detta

9.9 Religion

Många av våra deltagare har varit utsatta för vad man idag skulle kunna kalla religiös diskriminering utifrån att man tvingats till religiös aktivitet som man inte känt sig hemma i. Både de som varit elever på Eugeniahemmet och Bräcke Östergård kan vittna om detta. Den kristna religionen har alltid haft ett komplicerat förhållande både till barn och funktionshinder. På vissa håll anser man att funktionshinder är en del av arvssynden. Andra tror att människor kan hjälpas bort från sina funktionsnedsättningar genom bön och under. Projektdeltagarna har berättat om bekännelsekristna som idkat handpåläggning och trott att de därmed helt plötsligt kunnat gå.

9.10 Ålder

Den åldersdiskriminering som vi stött på är av strukturell natur. Våra yngre deltagare ser att resurserna och stödet man får på grund av sin funktionsnedsättning blir sämre från det man fyller tjugio år. Våra äldre deltagare rapporterar att till exempel hemtjänst och ledsagning blir sämre när man blir ålderspensionär, då socialtjänsten organiseras mer efter ålder än efter behov. Man flyttas alltså över till äldreomsorgen och den upplevs som sämre än den service man fick från, till exempel hemtjänsten som yngre.

Vår rapport *65+ om hinder i en pensionärstillvaro* beskrivs problemen med att ha funktionsnedsättning och leva på ålderspension. Om man som läsare av rapporterna är intresserad av att veta mer om detta rekommenderar vi också en kontakt med DHR Göteborgsavdelningens nätverk, Grå Pantrarna.

9.11 Intersektionalitet

Lika lite som man är sin funktionsnedsättning är man inte enbart man eller kvinna, sin klass eller sin etnicitet, utan ens identitet är en blandning av detta. I gruppen har framför allt kopplingen mellan personens kön och funktionsnedsättning diskuterats.

”När jag klär mig som man blir jag behandlad med mer respekt.”

Men förutom kön så har även kopplingen arbete, klass och utbildning varit uppe till diskussion. När man arbetar med diskrimineringsbegreppet blir det extra viktigt att ha ett intersektionalistiskt tänkande. I deltagarnas historia kan man se att funktionsnedsättningen ofta har varit i centrum och de andra delarna i livet har fått bli sekundära. Men för att få en stark identitet är det lika viktigt att man finner sin plats i samhället som man eller kvinna samt är medveten om sin klassbakgrund.

10. Slutsatser

Det här temat har visat hur viktigt det är att ha ett intersektionellt tänkande. Samhället skall i sina policydokument och liknande arbeta intersektionellt och behandla funktionshinderfrågor som en del av arbetet med de mänskliga rättigheterna.

Vi ser att diskriminering och kränkning verkar vara så integrerat i vardagslivet att individen upplever att tanken på att göra något åt det, till exempel genom anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen, DO, verkar långsökt.

Etnicitet

Inget har framkommit.

Religion eller annan trosuppfattning

Sveriges Kristna Handikappförbund drev, tillsammans med bland andra Furuboda Folkhögskola, ett projekt kallat TEO, där man analyserade olika religioners relation till funktionshinder. Det var inte lättanalyserat men bara att projektet fanns gjorde att frågan diskuterades i Samfunds Sverige. Samhället finansierar ju en del verksamhet som Samfunden bedriver. Krav bör då ställas på Samfund, från olika religioner, att öppna upp sin verksamhet även för personer med funktionsnedsättningar.

Många av våra projektdeltagare har upplevelser av att ha blivit religiöst förtryckta. Man har som barn tvingats till en religionsutövning som gick utöver det som alla barn utsattes för vid denna tid.

Uttalat kristen personal straffade barnen utifrån sin kristna övertygelse. Detta är ett arv som samfunden måste vara medvetna om när de rör sig bland personer med funktionsnedsättningar.

Könsidentitet eller könsuttryck

Vid utredning av möjligheten till könsbyte måste personalen ha beredskap för att ta emot personer med olika funktionsnedsättningar. Man behöver bland annat arbeta med sitt bemötande när människor kommer som kanske är extra osäkra just för att det inte bara handlar om att vara man eller kvinna utan personen är man eller kvinna med en funktionsnedsättning. Var kan sjukvården hämta in denna kompetens?

Sexuell läggning

En av våra deltagare går på utredning för könsbyte. Hen upplever att sjukvården har svårt att ta önskemålen på allvar.

HBTQ rörelsen bör också ta upp funktionsnedsattas problem med att få sin sexualitet respekterad. Ett samarbete mellan funktionshinderrörelsen, HBTQ rörelsen och RFSU känns angeläget. HBTQ människor vittnar ofta om att de översexualiseras och människor med funktionsnedsättningar berättar om hur de avsexualiseras av omgivningen, oavsett sexuell läggning.

Ålder

Redan i vår rapport *65+ om hinder i en pensionärstillvaro*, framkom det att personer som har uppnått ålderspension såg skillnader i hur man behandlades före och efter pensioneringen när det gällde insatser från samhället. Denna bild bekräftas av deltagarnas berättelser även i detta tema. Diskrimineringen är i första hand strukturell då kommunerna valt att göra åldersindelning vad gäller till exempel hemtjänst. Våra deltagare bekräftar både att servicen blivit sämre och inflytandet över servicen blivit mindre. Denna organisationsmodell och upplevda kontrollförlust, måste ifrågasättas och diskuteras.

Funktionshinder

Flera av deltagarna har erfarenhet av att växa upp på institution, eller vistas där under längre tid. Detta har gett ”sår” som fortfarande är öppna. Staten borde göra någon slags ”vitbok” vars resultat blir liknande den som gjordes om situationen för barn som staten omhändertagit. Kränkningarna blir inte mindre för att man blir omhändertagen på grund av sin funktionsnedsättning och behovet av upprättelse är lika stort.

Skola

Slutsatsen kring detta är att både den fysiska och den sociala tillgängligheten måste bli bättre på alla nivåer inom utbildningsväsendet. Som framgår av ålderssammansättningen av våra deltagare ligger en del av erfarenheterna några år tillbaka men det skrämmande är att berättelserna från våra fyrtioåriga deltagare stämmer väldigt väl överens med vår tjugoåriga deltagare.

Arbete

Flera personer vittnar om både uppsägning på oklara grunder och chefer som varit avvisande till arbetssökande på grund av rörelsenedsättning. Facket bör uppmärksammas på att även funktionshinder är en diskrimineringsgrund vid sidan av t.ex. kön. Offentliga arbetsgivare bör se över sin rekryteringspolicy och anställa fler som har behov av olika anställningsstöd, som till exempel lönebidrag.

11. Slutord

Att leva med rörelsenedsättning är att leva med ett utanförskap i vardagen. Våra deltagare har vittnat om diskriminering på nästan alla diskrimineringsgrunder som tas upp i lagstiftningen, såsom kön, sexuell läggning etc. Det verkar som om funktionshindret ökar omgivningens svårigheter att acceptera olikheter oss människor emellan. Som kvinna med en funktionsnedsättning är man dubbelt diskriminerad, eftersom funktionshindret ökar den diskriminering du utsätts för som kvinna.

Det andra som slår oss är att alla projektdeltagare säger sig ha upplevt kränkningar, men om man analyserar kränkningarna ser man ofta att det handlar om diskriminerande behandling.

Vi i projektets ledningsgrupp anser att personal inom både barn-, ungdoms- och vuxenhabiliteringarna borde föra en diskussion med sina ”patienter” omkring kränkning, diskriminering och personlig integritet. Projektet anser att denna personal behöver få kompetensförstärkning kring frågor om diskriminering och kränkning.

GÖTEBORGSAVDELNINGEN